

INTELEKTUALNO, INDUSTRIJSKO I TRGOVAČKO VLASNIŠTVO

Intelektualno vlasništvo obuhvaća sva ekskluzivna prava na proizvode intelektualnog stvaralaštva. Dijeli se na dvije kategorije: industrijsko vlasništvo, koje obuhvaća izume (patente), žigove, industrijski dizajn i modele te oznake zemljopisnog podrijetla, i autorsko pravo, koje obuhvaća umjetnička i književna djela. Od stupanja na snagu Ugovora o funkcioniranju Europske unije 2009. prava intelektualnog vlasništva izrijekom su u nadležnosti Europske unije (članak 118.).

PRAVNA OSNOVA

Članci 114. i 118. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU).

CILJEVI

Iako su prava intelektualnog vlasništva uređena različitim nacionalnim propisima, ona podliježu i zakonodavstvu EU-a. U članku 118. UFEU-a predviđeno je da će u kontekstu uspostave i funkcioniranja unutarnjeg tržišta Parlament i Vijeće, s pomoću mjera koje će donositi redovnim zakonodavnim postupkom, stvarati pravo EU-a za intelektualno vlasništvo kako bi ono bilo na jednoobrazan način zaštićeno u cijeloj Uniji te da će uspostavljati centralizirane modalitete za postupke izdavanja odobrenja, koordinacije i nadzora koji će vrijediti u cijeloj Uniji. Zakonodavna aktivnost Europske unije sastoji se uglavnom od usklađivanja određenih posebnih aspekata prava intelektualnog vlasništva stvaranjem jedinstvenog europskog sustava, kao što je to slučaj sa žigom i dizajnom Unije, i kao što će to biti slučaj s patentima. Za upravljanje žigom i dizajnom Europske unije odgovoran je [Ured Europske unije za intelektualno vlasništvo](#) (EUIPO).

POSTIGNUĆA

A. Usklađivanje zakonodavstva

1. Žigovi, dizajn i modeli

Pravni okvir za žigove u Europskoj uniji temelji se na četverodijelnom sustavu za registriranje žigova. Usporedno s njime postoje i nacionalni sustavi žigova koji su usklađeni s pomoću Direktive o žigovima ([Direktiva 2008/95/EZ](#) Europskog parlamenta i Vijeća od 22. listopada 2008. o usklađivanju zakonodavstava država članica o žigovima). Osim nacionalne zaštite žiga, u Europskoj je uniji žig moguće zaštititi pri Uredu Beneluksa za intelektualno vlasništvo, žigom EU-a koji je uveden 1994., ali i na međunarodnoj razini. [Uredbom \(EU\) 2015/2424](#) Europskog parlamenta i Vijeća

od 16. prosinca 2015. o izmjeni Uredbe Vijeća (EZ) br. 207/2009 i Uredbe Komisije (EZ) br. 2868/95, o provedbi Uredbe Vijeća (EZ) br. 40/94 o žigu Zajednice te o stavljanju izvan snage Uredbe Komisije (EZ) br. 2869/95 o pristojbama koje se plaćaju Uredu Europske unije za intelektualno vlasništvo pojednostavljuje se nacionalno zakonodavstvo i zakonodavstvo EU-a o žigu, što registriranje žigova u Europskoj uniji čini jeftinijim, bržim, pouzdanijim i predvidljivijim te čime se za vlasnike, tj. nositelje, povećava pravna sigurnost.

[Direktivom 98/71/EZ](#) od 13. listopada 1998. usklađuju se nacionalni zakoni o pravnoj zaštiti dizajna i modela. [Uredbom Vijeća \(EZ\) br. 6/2002](#) od 12. prosinca 2001. (kako je izmijenjena) uspostavlja se sustav zaštite dizajna i modela na razini Zajednice. [Odlukom Vijeća br. 2006/954/EZ](#) od 18. prosinca 2006. i [Uredbom Vijeća \(EZ\) br. 1891/2006](#) od 18. prosinca 2006. povezuje se sustav EU-a za registraciju dizajna i modela s međunarodnim sustavom registracije industrijskog dizajna i modela Svjetske organizacije za intelektualno vlasništvo (WIPO).

2. Autorsko pravo i srodna prava

Autorskim se pravom autorima, skladateljima, filmskim stvarateljima, umjetnicima i drugima jamči da će za svoj rad biti plaćeni te da će njihova djela biti zaštićena. Digitalne su tehnologije stubokom izmijenile način na koji se kreativni sadržaj proizvodi i distribuiraju te način na koji mu pristupamo.

a. Autorsko pravo

[Direktivom 2001/29/EZ](#) od 22. svibnja 2001. o usklađivanju određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacijskom društvu zakonodavstvo o autorskim i srodnim pravima prilagođeno je tehnološkom razvoju. Ta Direktiva, međutim, i dalje zaostaje za digitalnim svijetom koji se razvija nezapamćenom brzinom, primjerice, na području distribucije i dostupnosti televizijskih i radijskih programa, gdje čak 49 % europskih internetskih korisnika glazbenom i audiovizualnom sadržaju te igrama pristupa preko interneta (procjena Eurostata). Stoga je za potrošače, stvaratelje i poduzeća potrebno osigurati usklađeno zakonodavstvo o autorskim pravima u cijeloj Uniji.

[Direktivom \(EU\) 2019/790](#) Europskog parlamenta i Vijeća o autorskim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu od 17. travnja 2019. predviđena su dodatna autorska prava za izdavače tiskovina i poštena naknada za sadržaj zaštićen autorskim pravima. Internetske platforme dosad nisu imale nikakvu pravnu odgovornost za upotrebu i prijenos sadržaja zaštićenog autorskim pravima na svojim lokacijama. Nova pravila neće utjecati na nekomercijalno učitavanje djela zaštićenih autorskim pravom u internetske enciklopedije poput Wikipedije.

[Direktiva „CabSat“](#) EU/2019/789 od 17. travnja 2019. ima za svrhu povećati broj TV i radio emisija dostupnih europskim potrošačima preko interneta. Korisnici sve više očekuju da im televizijski i radio sadržaj bude pristupačan uvijek i svugdje. Televizijske i radio kuće stoga uz tradicionalne načine emitiranja sve češće nude svoje usluge preko interneta. U Direktivi se uvodi i načelo zemlje podrijetla (COO) kako bi se olakšalo licenciranje prava za određene programe koje kuće nude na svojim internetskim platformama (npr. istovremeno emitiranje i usluge propuštenih sadržaja). Radio i TV kuće morat će pribaviti dozvole za autorska prava u državi članici u kojoj imaju poslovni

nastan (tj. u zemlji porijekla) kako bi radio emisije, TV novosti, informativne programe i produkcije koje u potpunosti financiraju mogle u svim zemljama EU-a učiniti dostupnima preko interneta.

[Direktivom 2017/1564](#) od 13. rujna 2017. o određenim dopuštenim upotrebama određenih djela i drugih predmeta zaštite koji su zaštićeni autorskim pravom i srodnim pravima u korist osoba koje su slijepe, koje imaju oštećenje vida ili imaju drugih poteškoća u korištenju tiskanim materijalima omogućuje se pristup knjigama i ostalom tiskanom materijalu u odgovarajućim formatima i njihova cirkulacija na unutarnjem tržištu.

[Uredbom \(EU\) 2017/1128](#) od 14. lipnja 2017. o prekograničnoj prenosivosti usluga internetskog sadržaja na unutarnjem tržištu želi se osigurati da potrošači imaju pristup filmovima, sportskim programima, glazbi, e-knjigama i igrama koje su kupili ili se na njih pretplatili i kada otputuju u druge države članice.

b. Trajanje zaštite autorskog prava i srodnih prava

Ova prava zaštićena su tijekom života i 70 godina nakon smrti autora/stvaratelja. [Direktivom 2011/77/EU](#) o izmjeni Direktive 2006/116/EZ o trajanju zaštite autorskog prava i određenih srodnih prava zaštita je za izvođače zvučnih zapisa produžena s 50 na 70 godina nakon snimanja, a za autore glazbe, poput skladatelja i tekstopisaca, na 70 godina nakon smrti autora. Razdoblje od 70 godina postalo je međunarodni standard za zaštitu zvučnih zapisa. Trenutačno su zvučni zapisi u 64 zemlje svijeta zaštićeni 70 godina ili dulje.

c. Računalni programi i baze podataka

[Direktivom 91/250/EEZ](#) od država članica zahtijevala se zaštita autorskih prava računalnih programa kao književnih djela u smislu Bernske konvencije za zaštitu književnih i umjetničkih djela, koja je kodificirana [Direktivom 2009/24/EZ](#) Europskog parlamenta i Vijeća. [Direktivom 96/9/EZ](#) utvrđuje se pravna zaštita baza podataka, koje se definiraju kao „zbirke samostalnih djela, podataka ili druge građe, uređenih po određenom sustavu ili određenoj metodi i pojedinačno dostupnih elektroničkim ili drugim sredstvima”. Direktivom se predviđa da su baze podataka zaštićene autorskim pravom kojim se obuhvaća intelektualno stvaralaštvo, kao i pravom sui generis kojim se štite sredstva uložena u pribavljanje, provjeru ili izlaganje sadržaja baze podataka, odnosno financijska sredstva, uloženi ljudski resursi, trud i energija.

d. Udruge za kolektivno ostvarivanje prava

Prije širenja, odnosno diseminacije sadržaja zaštićenog autorskim pravom i srodnim pravima te povezanih usluga potrebno je ishoditi dozvolu od različitih nositelja tih prava. Nositelji prava povjeravaju svoja prava udruzi za kolektivno ostvarivanje prava, koja tim pravima upravlja u njihovo ime. Osim ako nije navela objektivne razloge za odbijanje upravljanja pravima, organizacija za kolektivno ostvarivanje prava obvezna je upravljati tim pravima. Nositelji prava slobodni su upravljanje svojim pravima povjeriti neovisnim subjektima za upravljanje. To su komercijalni subjekti koji se razlikuju od organizacija za kolektivno ostvarivanje prava, između ostalog jer nisu u vlasništvu nositelja prava niti pod njihovim nadzorom. Europski parlament i Vijeće donijeli su 26. veljače 2014. [Direktivu 2014/26/EU](#) o kolektivnom ostvarivanju autorskog prava i

srodnih prava te izdavanju odobrenja za više državnih područja za prava na internetsko korištenje glazbenih djela na unutarnjem tržištu, kojom se utvrđuju zahtjevi koji se primjenjuju na organizacije za kolektivno ostvarivanje prava u svrhu jamčenja visokog standarda upravljanja, financijskog upravljanja, transparentnosti i izvještavanja. Svrha Direktive je osigurati da nositelji prava sudjeluju u ostvarivanju svojih prava te poboljšati funkcioniranje organizacija za kolektivno ostvarivanje prava primjenom standarda na razini EU-a.

Države članice moraju osigurati da organizacije za kolektivno ostvarivanje prava djeluju u najboljem interesu nositelja prava čija prava zastupaju i da im ne nameću obveze koje nisu objektivno nužne za zaštitu njihovih prava i interesa ili za efektivno upravljanje tim pravima.

3. Patenti

Patent je pravni naslov koji se može dodijeliti svakom izumu tehničkoga karaktera, pod uvjetom da je nov, da predstavlja inovativni iskorak i da se može primijeniti u industriji. Patentom se vlasniku daje pravo da druge osobe spriječi u namjeri da izrađuju, upotrebljavaju ili prodaju njegov izum bez dopuštenja. Tvrtkama su motivacija da ulažu potrebna sredstva u inovacije, a pojedince i tvrtke potiču na ulaganje u istraživanje i razvoj. Tehnički izumi u Europi mogu se zaštititi nacionalnim patentima, koje izdaju nadležna nacionalna tijela, ili europskim patentima, koje na centralnoj razini izdaje [Europski ured za patente](#). Europski ured za patente izvršni je ogranak Europske patentne organizacije, koja obuhvaća 38 ugovornih zemalja. Sama Europska unija nije članica te organizacije.

Nakon višegodišnjih rasprava među državama članicama, Parlament i Vijeće odobrili su 2012. pravnu osnovu za europski patent s jedinstvenim učinkom (jedinstveni patent). Tako se međunarodnim dogovorom između država članica uspostavlja jedinstvena i specijalizirana jurisdikcija za patente.

Sud Europske unije potvrdio je „paket o patentu“ u svojoj presudi od 5. svibnja 2015. u predmetima C-146/13 i C-147/13 te je tako otvoren put za [istinski europski patent](#). Dosadašnji sustav postojat će paralelno s novim sustavom dok se ne uspostavi [Jedinstveni sud za patente](#).

Kad Europski patentni ured odobri jedinstveni patent, on će pružati jednaku zaštitu s istim učinkom u svim zemljama sudionicama. Poslovni subjekti imat će mogućnost zaštititi svoje izume u svim državama članicama EU-a s pomoću jednog jedinstvenog patenta, a u okviru Jedinstvenog suda za patente moći će osporavati i braniti jedinstvene patente samo jednim sudskim postupkom. Predloženo je da sjedišta ovog suda budu u Londonu, Münchenu i Parizu. Tako će se pojednostaviti sustav i uštedjeti na troškovima za prevođenje. Međutim, nakon referenduma u lipnju 2016. o izlasku Ujedinjene Kraljevine iz Europske unije postoje ozbiljne sumnje u to može li zemlja koja nije članica EU-a biti ugovorna strana Sporazuma o Jedinstvenom sudu za patente. Nadalje, u sadašnjem tekstu tog sporazuma jasno se navodi da se mora poštovati nadređenost prava Unije (članak 20. Sporazuma o Jedinstvenom sudu za patente) te da su odluke Suda Europske unije (Sud EU-a) obvezujuće za Jedinstveni sud za patente, pa stoga i za Ujedinjenu Kraljevinu.

4. Poslovne tajne

Praksa čuvanja informacija kao povjerljivih poznata je stoljećima. U mnogim zemljama postoje pravni instrumenti za zaštitu poslovnih tajni, bez obzira na to potpadaju li po definiciji pod pravo intelektualnog vlasništva ili ne. Razina zaštite povjerljivih informacija ne može se, međutim, usporediti s ostalim područjima prava intelektualnog vlasništva kao što su patenti, autorska prava i žigovi. Zaštita poslovnih tajni i pristup tom pitanju više se razlikuju od države do države nego što je to slučaj s ostalim područjima prava intelektualnog vlasništva. Pravni okviri su neujednačeni, no od 2016. postoji pravni okvir na razini Unije, tj. [Direktiva \(EU\) 2016/943](#) Europskog parlamenta i Vijeća o zaštiti neotkrivenih znanja i iskustva te poslovnih informacija (poslovne tajne) od nezakonitog pribavljanja, korištenja i otkrivanja.

5. Borba protiv krivotvorenja

Prema procjenama, uvoz krivotvorene i piratske robe u EU iznosi oko 85 milijardi EUR (do 5 % ukupnog uvoza). Računa se da u cijelom svijetu trgovina piratskom robom predstavlja čak 2,5 % ukupne trgovine, odnosno 338 milijardi EUR, što nositeljima prava, vladama i gospodarstvima nanosi priličnu štetu.

Budući da su razlike u kaznenim sankcijama među državama članicama otežavale učinkovitu borbu protiv krivotvorenja i piratstva, Parlament i Vijeće kao prvi korak donijeli su [Direktivu 2004/48/EZ](#) o provedbi prava intelektualnog vlasništva. Cilj je te Direktive intenzivirati borbu protiv piratstva i krivotvorenja usklađivanjem nacionalnih zakonodavstava i time osigurati visok, jednakovrijedan i ujednačen stupanj zaštite intelektualnog vlasništva na unutarnjem tržištu te u okviru građanskog i upravnog prava predvidjeti relevantne mjere, postupke i odštete. [Uredbom \(EU\) br. 608/2013](#) o carinskoj provedbi prava intelektualnog vlasništva utvrđena su pravila s pomoću kojih carinska tijela primjenjuju pravo intelektualnog vlasništva na robu koja podliježe carinskom nadzoru ili provjerama.

B. Teorija „iscrpljenja” prava

1. Definicija

Prema toj teoriji nositelj prava industrijskog ili trgovačkog intelektualnog vlasništva kojeg štiti pravo države članice ne može se pozvati na to pravo kako bi se spriječio „uvoz proizvoda stavljenih u promet u drugoj državi članici”. Ona se primjenjuje na sva područja industrijskog vlasništva.

2. Ograničenja

Teorija iscrpljenja prava EU-a ne primjenjuje se u slučaju stavljanja na tržište krivotvorenog proizvoda ni u slučaju stavljanja proizvoda na tržište izvan Europskoga gospodarskog prostora (članak 6. Sporazuma o trgovinskim aspektima prava intelektualnog vlasništva, TRIPS). Sud EU-a 1999. je u svojoj presudi *Sebago Inc. i Ancienne Maison Dubois & Fils protiv GB-Unic SA (C-173/98)* presudio da države članice u svom nacionalnom pravu ne mogu predvidjeti iscrpljenje prava žiga za proizvode stavljene na tržište u nekoj trećoj zemlji.

3. Glavni pravni akti u tom području:

- [Direktiva 2006/115/EZ](#) Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2006. o pravu iznajmljivanja i pravu posudbe te o određenim autorskom pravu srodnim pravima u području intelektualnog vlasništva,
- [Direktiva Vijeća 93/83/EEZ](#) od 27. rujna 1993. o koordinaciji određenih pravila s obzirom na autorsko pravo i srodna prava koja se odnose na satelitsko emitiranje i kabelsko reemitiranje,
- [Direktiva 2001/84/EZ](#) Europskog parlamenta i Vijeća od 27. rujna 2001. o pravu slijeđenja u korist autora izvornika umjetničkog djela.

C. Najnovija sudska praksa Suda Europske unije

Sud EU-a 2012. je u predmetu SAS ([C-406/10](#)) potvrdio da je sukladno Direktivi 91/250 autorskim pravom zaštićen samo izražaj računalnog programa, dok ideje i načela koji su temelj logike, algoritama i programskih jezika nisu zaštićeni tom Direktivom (stavak 32. presude). Istaknuo je da ni funkcionalnost računalnog programa ni programski jezik i oblik podatkovnih datoteka korištenih u okviru računalnog programa za iskorištavanje njegovih određenih funkcija ne predstavljaju oblike izražaja tog programa u smislu članka 1. stavka 2. Direktive 91/250 (stavak 39.).

U predmetu [C-160/15](#) (GS Media BV protiv Sanoma Media Netherlands BV) Sud je u presudi izjavio da postavljanje na internetskoj stranici hiperpoveznice koja vodi do djela zaštićenih autorskim pravom i objavljenih na drugoj internetskoj stranici bez odobrenja autora ne predstavlja „priopćavanje javnosti” ako osoba koja postavlja poveznicu ne teži stjecanju dobiti i nije upoznata s činjenicom da su ta djela objavljena nezakonito.

U predmetu [C-484/14](#) od 15. rujna 2016. Sud je u presudi naveo da omogućavanje općoj javnosti besplatnog pristupa bežičnoj mreži radi privlačenja pozornosti potencijalnih kupaca na robu i usluge trgovine predstavlja „uslugu informacijskog društva” u skladu s Direktivom i potvrđuje da se pod određenim uvjetima davatelj usluge koji omogućava pristup na komunikacijsku mrežu ne može smatrati odgovornim. Stoga nositelji prava nemaju pravo tražiti naknadu na temelju činjenice da su treće strane koristile mrežu kako bi povrijedile njihova prava. Zaštita internetske veze lozinkom omogućuje ravnotežu između prava intelektualnog vlasništva nositelja prava s jedne strane te s druge strane slobode poduzetništva pružatelja pristupa i slobode informiranja korisnika mreže.

ULOGA EUROPSKOG PARLAMENTA

Intelektualno vlasništvo stvara dodanu vrijednost za europska poduzeća i gospodarstva. Njegovom se ujednačenom zaštitom i primjenom pridonosi promicanju inovacija i gospodarskom rastu. Parlament stoga predano radi na usklađivanju prava intelektualnog vlasništva stvaranjem jedinstvenog europskog sustava, koji bi se primjenjivao paralelno s nacionalnim sustavima, kao što je to slučaj sa žigom i dizajnom EU-a te europskim jedinstvenim patentom.

U raznim rezolucijama o pravima intelektualnog vlasništva, osobito o pravnoj zaštiti baza podataka, biotehnoloških izuma i autorskih prava, Parlament je podržao postupno

usklađivanje prava intelektualnog vlasništva. Usprotivio se, međutim, ideji da dijelovi ljudskoga tijela postanu predmetom patentiranja. Parlament je 27. veljače 2014. usvojio rezoluciju o vlastitoj inicijativi o pristojbama na privatno umnožavanje (pravo na privatno umnožavanje zakonito pribavljenog sadržaja) s obzirom na to da je privatno digitalno umnožavanje uvjetovano tehničkim napretkom dobilo veliku gospodarsku važnost. Parlament je imao istaknutu ulogu i u izradi nacrtu [sporazuma Svjetske organizacije za intelektualno vlasništvo \(WIPO\) o iznimkama u vezi s autorskim pravima za slijepe i slabovidne osobe](#) („Ugovor iz Marakeša”).

U okviru pripremnog rada za veliku izmjenu pravila EU-a o autorskim pravima (vidi A.2.a) Parlament je u rujnu 2018. donio izvješće koje sadrži brojne važne preporuke o svim aktualnim pitanjima. Tijekom cijelog zakonodavnog postupka, o člancima 11. i 13. nacrtu direktive o autorskim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu vodila se žestoka rasprava. Na koncu su zastupnici glasanjem podržali napore za uvođenje novog prava za medijske izdavače da mogu monetizirati sadržaj na određenim velikim novinskim platformama i novog prava kojim se olakšava praćenje povreda autorskih prava na internetu. Dok je kreativna industrija slavila, predstavnici tehnoloških poduzeća iznesene su prijedloge žestoko napali. Bio je to još jedan slučaj da je glas Europskog parlamenta odredio ton pregovora s Vijećem i konačno donošenje direktive 17. travnja 2019.

Udo Bux
05/2019

